

de cruciale fout door als organisator/producent niet in te grijpen en (met Toneelhuisachtige bravoure) vroegtijdig te aborteren door de productie niet in première te laten gaan. Ik respecteer hierin je standpunt. Ook dit is een heikele kwestie waar ikzelf na al die jaren ervaring nog steeds niet volledig mee in het reine ben, of je als organisator/producent hierin meer je 'verantwoordelijkheid' moet nemen. Maar de laatste jaren huldig ik hierin steeds meer, vooral door bevriende kunstenaars geïnspireerde, Darwiniaanse houding. Moet je 'jonge' kunstenaars begeleiden? Ja. Moet je ze tegen zichzelf beschermen? Nee. Op een podium gaan staan en beweren dat je zelf iets te vertellen hebt, is een erg pretentieuze houding. En die pretentie (wanneer ze onterecht is) kan best vroegtijdig aangepakt worden en uit eigen ervaring weet ik dat enkel het schokeffect van het publiekelijk afgaan hier de enige effectieve remedie is. Ik geef toe dat dit voor jou als kritisch woordvoerder van het publiek een betwiste keuze kan zijn maar vanuit het standpunt van de organisator getuigt het bovendien van erg veel lef om samen met de kunstenaar waar jij uiteindelijk voor gekozen hebt, mee op de bek te gaan. *You win some and you lose some!*

Bovendien dreigen door de jarenlange miskenning in de hedendaagse dans van de publieke voorplansrol van de danser enerzijds en de economische wetmatigheden van de danscarrière anderzijds heel wat uitstekende dansers slechte choreografen te worden. Ook dit debat is tijdens het festival niet uit de weg gegaan, niet door er een intellectueel statement aan op te hangen maar door er iets aan proberen te doen en het festival als forum te gebruiken om de praktijk en de politiek samen rond de tafel te brengen en samen naar oplossingen te zoeken voor het transitieprobleem. Ook hier een voor niet rechtstreeks betrokkenen weinig tot de verbeelding sprekend gesprekstema, maar één dat op halflange termijn wel veel belangrijker is voor de toekomst van de dans in Vlaanderen dan zeg maar de discussie of we na het modernisme en het postmodernisme terug moeten keren naar een nieuwe, primitieve, direct zintuiglijke en niet door het verstand gemedieerde (in jouw terminologie 'zoölogische') appreciatie van de dans.

3

Hoe voer je op een 'zindelijke' manier een debat over het multiculturalisme in onze samenleving en in de kunst?

Ik ben het volmondig met je eens dat het circusspektakel van Montalvo-Hervieu volledig *political incorrect* was. Maar het hele debat over multiculturalisme is dat volgens mij ook, omdat het steeds voorbijgaat aan de economi-

sche uitgangspunten van migratie (lees John Kenneth Galbraith's *The Nature of Mass Poverty*) en veel meer betekenisvolle en diepgaande sociale en maatschappelijke klassenverschillen ontkent ten voordele van de in het oog springende, culturele verschillen. En bovendien is de integratie van migranten in kunst en cultuur volgens mij een proces dat minstens 10 generaties nodig heeft (kijk opnieuw naar Groot-Brittannië) en waarvan ik nu vaak de indruk heb dat het beleid dat er in één of twee wil door-draaien. Waarbij het nog maar de vraag is of dergelijk versnellingsproces de allochtone bevolking ten goede komt of eerder de blanke servicemaatschappij (onze maatschappelijke werkers dus) een stapje verder op de economische ladder helpt.

Voilà, 't is eruit! Dit lag al lang op mijn maag maar zou zonder de al dan niet bewust naïeve en 'onzindelijke' voorstelling van Montalvo en jouw terechte kritiek daarop nooit naar boven zijn gekomen. Of hoe je soms eerst verkeerd moet eten om dan evengoed intellectueel te kunnen kotsen.

En overigens moet ik dat 'verkeerd eten' ook nuanceren, want mijn zonen van 12 en 14 vonden die vrolijke optelsom van etnische tics behoorlijk gaaf en nemen ondertussen net zoals in de keuken van hun moeder toch maar mee dat traditionele authenticiteit (à la Boon) en creatieve *fusion* elkaar niet hoeven uit te sluiten.

4

Dit festival wilde eerst en vooral een feest voor de zintuigen zijn. En zelfs als dat zoals in het geval van *Oraculos* volledig gemanipuleerd en georkestreerd is (is goed theater dat niet altijd?), is het uiteindelijk daarvoor dat we als hedonistische wezens eten, drinken en kunst creëren. En als er voldoende zintuiglijke prikkels (positieve of negatieve) worden gegeven, dan zal de geest zelf wel de nood tot debat aanvoelen.

Ten slotte nog twee bedenkingen. Een eerste aan jou en de vorige generaties festivaldirecteurs.

Jouw inleidende opmerking als zou de dans niet meer de kunst zijn waar 'het' gebeurt en die bij mijn weten op zijn minst door twee generaties ex-Klapstuk-directeurs gedeeld wordt, vind ik een zeer gevaarlijk vooroordeel.

We zijn in de jaren '80 in België inderdaad zeer verwend geweest (en we zijn dat volgens mij nog steeds). Maar alleen al het feit dat de hele Judson Church-beweging (een Amerikaans fenomeen uit de jaren '60) waar jij zo graag naar opkijkt, nu pas internationaal (Frankrijk voorop) de erkenning krijgt die ze verdient en daarmee hopelijk niet alleen in de kunstgeschiedenisboeken haar plaats voorgoed verwerft maar haar belangrijk filosofisch en maatschap-

pelijk gedachtegoed ook bij een ruimer publiek kan laten doordringen, is volgens mij slechts één van de tekenen waarom de dans de kunstvorm van de toekomst blijft. En jouw ironiserende slotbedenking ernstig nemend, vind ik *2001, a space odyssey* nog niet zo'n slechte titel voor een volgende festivaleditie. Tenslotte geloofde reeds Pythagoras, maar o.a. ook Mozart en Einstein in het mythisch belang van 'de beweging van de planeten' en kan ik je in deze context ook absoluut Salmon Rushdie's ode aan *Star Trek* (in de verhalenbundel *East/West*) aanbevelen.

De tweede bedenking richt ik aan de dames van Klapstuk. Beste An-Marie, Griet en Karolien, een attent lezer van het bovenstaande heeft ondertussen al lang door dat dergelijk vurig pleidooi enkel door een verliefde ziel kan geschreven zijn. Ik beken dan ook dat ik verliefd ben, niet op één van jullie in het bijzonder, maar op jullie alle drie tezamen, op jullie collegialiteit, jullie complementariteit, jullie spirit en jullie *wit* (ook hier heeft het Vlaams geen geschikt equivalent voor). Volhouden dus en als jullie voor de volgende festivaleditie één trouwe bezoeker nodig hebben, *I'm your man!*

En Pieter, het zal je misschien verwonderen maar ook aan kritische zin ontbreekt het hen niet en stemmen hun analyses van de verschillende voorstellingen in grote mate overeen met die van jou en mij. Alleen zijn ze zo discreet dat niet op het publieke forum tentoon te spreiden, onder andere om de kunstenaars te beschermen. En ook daar is lef voor nodig.

Vriendelijke groet,

Guy Cools
Verantwoordelijke dans
Kunstencentrum Vooruit

(1) Je kritiek op Randi's 'televisieshows' kan ik net als jij overigens niet uit eerste hand beoordelen omdat ik er zelf nooit bij was. Wel leek het me reeds op papier een heikele onderneming omdat de kunst in een publiek debat tegelijk ernstig en ironiserend te zijn volgens mij enkel door de Britten verstaan wordt. Overigens kan je mijn bewondering voor die cultuur ook afleiden uit mijn eigen taalgebruik.